

EPAM EKONOMİ VE POLİTİKA
Araştırmaları Merkezi
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ

Haftalık Dış Politika ve Ekonomi Bülteni

79. Bülten

İSÜ | İSTİNYE
ÜNİVERSİTESİ
İSTANBUL

istinye.edu.tr | 0850 283 60 00

[f /istinyeuniv.edu](https://www.facebook.com/istinyeuniv.edu) [t /istinyeuniv.edu](https://www.instagram.com/istinyeuniv.edu) [i /istinyeuniv.edu](https://www.youtube.com/istinyeuniv.edu)

2020 Yılı ve 2021 Yılına Kalan Mirası

Doç. Dr. Fahri Erenel- EPAM Müdürü

Geride bırakmak üzere olduğumuz 2021 yılı Dünya ve Ülkemiz açısından iyi hatırlanmayacak bir yıl olarak tarihte yerini alacaktır. Öyle ki yılı terk etmemize birkaç gün kalmasına rağmen adeta insanlığın en kötü yılı olarak anılmak için çabılıyor sanki. Gaziantep'te hastanede oksijen tüpü patlaması sonucu tedavi gören 12 vatandaşımızı kaybetmenin acısını yaşarken, deprem adeta beni unutmayın dercesine Elazığ'da tekrar kendini hatırlatmıştır.

Sadece afetler, iklim değişikliğinin yol açmaya başladığı yetersiz yağış ve tarımsal verimlilikte düşüş, kazalar, pandemi ile anılacak bir yıl olmanın ötesinde savaşlar, teknoloji ağırlıklı saldırılar, gerginlikler, yaptırımlar, yeni oluşumlar, işbirliklerinde değişiklikler, ekonomilerde yaşanmaya devam eden zorlukları, elbette açlık ve fakirliğin daha da yaygınlaştığı bir yılı geride bırakıyoruz. 2020 kan ve gözyaşının çok fazla yaşandığı ve yaşayanların "ne yıldırı ama" diyecekleri türden bir yıl olmanın ötesinde, insanlığın geleceği açısından alınması gereken derslerle dolu bir yıl olarak ta hafızalarımıza kazınmak üzere. Temel soru, bu dersleri alabilecek miyiz acaba? olmalıdır.

Eğer bu dersleri alma konusunda küresel bir işbirliği sağlanamaz ise insanlık taş devri ortamına yavaş yavaş dönebilecektir. Siber saldırının nükleer bir silah kadar etkili olabileceği, ultrasonik silahlar ile insanların işitme kayıplarının geri döndürülemeyecek şekilde hasar görebileceği, uzayın yeni hareket alanı olarak tanımlandığı, biyolojik silahlar ile insanların pandemi türü salgınlar ile daha çok karşılaşabileceği, iklimlerin istenilen şekilde düzenlenebileceği sürece doğru freni patlamış bir kamyon gibi yokuş aşağıya doğru hızla gidiyoruz. Nerede, ne şekilde duracağımızı kimse bilmiyor. Hukuk, kurumlar yetersizleşiyor.

İki kutuplu, tek kutuplu bir dünya derken kutupların arttığı günümüz dünyası adeta anarşik bir dünya düzenine yol açıyor. Sorunların güç ile çözüme kavuşturulmaya çalışıldığı, Birleşmiş Milletler gibi kurumların sözünün dinlenmediği, asimetrik saldırıların teknolojiyi de yanına alarak en güçlüye bile zor anlar yaşattığı bir süreç içinde dalgalanıyoruz. Dalgaların boyu birçok ülkeyi adeta bir tsunami gibi etkiliyor, özellikle Afrika'da terör örgütlerinin saldırıları ile hergün duymaya alıştığımız 50-100 hayat kaybı sıradan olmaya başlıyor. Bu ülkelerde refah, açlık ve her türlü kaçakçılık ile mücadele başarıları yerine, en çok duyduğumuz Boko Haram, El Şebap, DEAŞ vb. terör örgütlerinin isimleri... Dünyanın geri kalanı benden uzak dursunlar yaklaşımı ile birkaç politik söylem dışında umursamıyor Afrika'da olup bitenlere. Ancak, Paris'te, Londra'da bir terör saldırısı olursa mücadele etmek yerine çözüm için hemen İslamofobi'yi ve Müslümanlara yönelik yasakları gündeme getirerek terörü İslamiyet ile bağdaştırma kolaycılığına kaçmaları sadece günü kurtarmaya, sorunları halının altına süpürmekten başka bir amaca hizmet etmediğini kendileri de biliyor. George Orwell'in Hayvanlar Çiftliği adlı eserinde olduğu gibi kendi kamuoylarını ortak bir düşman karşısında birleştirme çabalarında Avrupa'nın Haçlı Seferleri dahil bulduğu en kolay yol olmuştur İslamofobi. Sahte bir düşman yaratarak toplumu ortak bir hedefe yöneltebilmek ve bu konuda aldıkları kararları ve uygulamalarını meşru göstermek hükümetlerin varlıklarını sürdürebilmek için en çok başvurdukları yöntem haline gelmektedir.

Afrika'nın neredeyse tamamı dışında Ortadoğu, Afganistan, Yemen, Sri Lanka, Filipinler kaos'un hüküm sürdüğü bölge ve ülkeler listesinde ilk sıralar da yer almaktadır. Bu ülkelerde

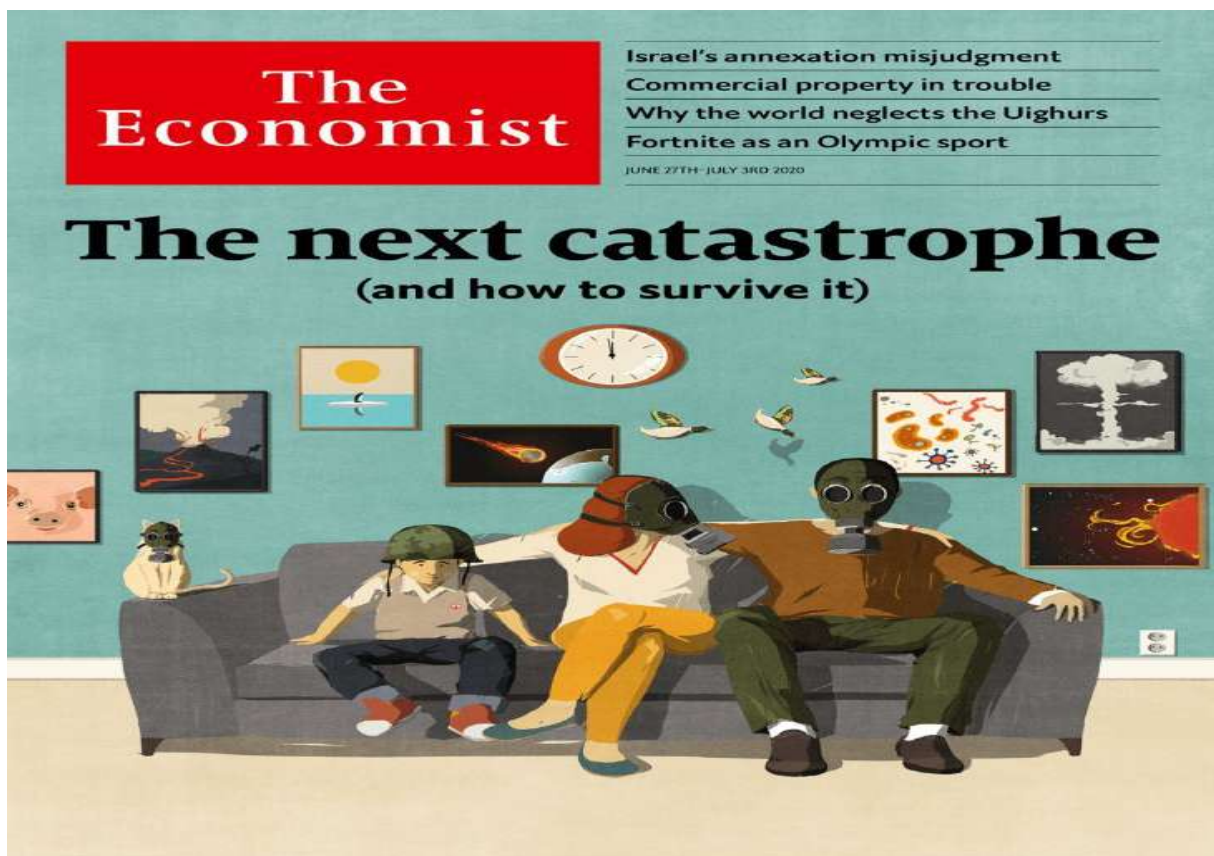
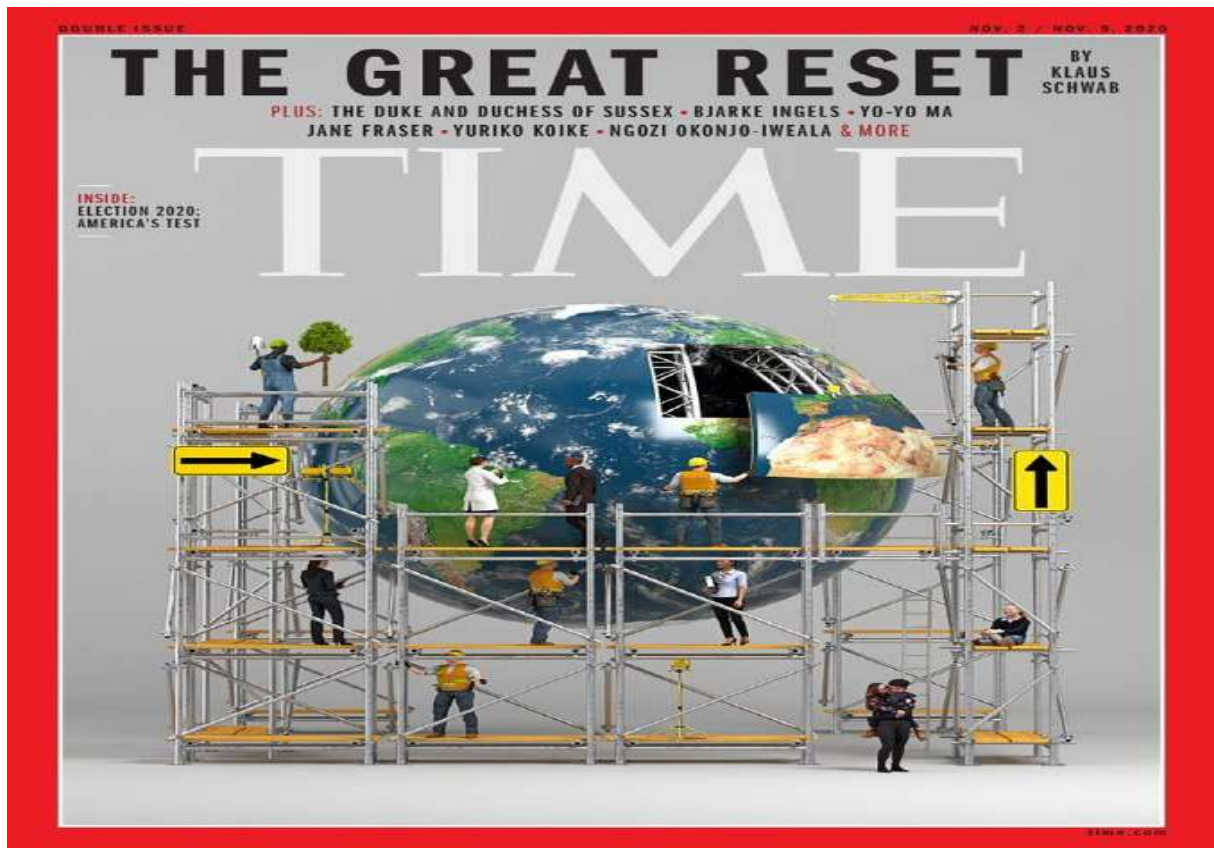
kaos'a yol açan en önemli tehdit olarak karşımıza terörizm ve giderek artan ağırlığı ile uluslararası terörizm çıkmaktadır. Uluslararası terörizm veri tabanı bilgileri, 1970-2019 yılları arasında dünyanın 170 bin terör eylemine sahne olduğunu göstermektedir. 2019 yılında terörizm kaynaklı ölümleri terörizmin zirve yaptığı 2014 yılına göre %13.5 azalarak 13.826'ya düştüğünü göstermektedir. Ölümlerin verileri incelendiğinde en önemli sonuç olarak ülkenin iç çatışma veya komşu ülke ile çatışma halinde olduğu görülmektedir. Örneğin DEAŞ her ne kadar gücü ve etkisinin azalmaya başladığı belirtilmiş olsa bile Sahra altı Afrika ve Irak'ta artan bir etkinliği dikkat çekmektedir. Sahra altı Afrika ülkeleri kapsamında 27 ülke DEAŞ saldırılarına sahne olmuştur. Terörizmin 2019 yılı ekonomik maliyeti yaklaşık 26.4 milyar dolar olduğu ifade edilmektedir. Bu miktara iç savaşlar ve ülkeler arasında ki çatışmaları da eklediğinizde maliyetin boyutları daha da yükselecektir. Oysa, Temmuz 2020 yılında yayımlanan "Dünya'da Gıda Güvenliği ve Beslenme'nin Durumu" adlı rapora göre açlık çeken kişi sayısı bir önceki yıla göre 10 milyon artarak 690 milyon'a ulaşmıştır. Koronavirüs salgını'nın 2020 yılı sonu itibarıyla 130 milyon kişiyi daha kronik açlıkla yaşamaya mahkûm edebileceği değerlendirilmektedir. Her zaman olduğu gibi savaşların en çok etkileneni çocuklar olmaktadır. Yetersiz beslenme nedeni ile sadece Yemen'de hayatını kaybeden 5 yaş ve altı çocuk sayısının 90 bin civarında olduğu raporlarda yer almaktadır. Almanya merkezli "Bilim ve Politika Vakfı"nın araştırma sonuçları, salgının gelişmekte olan ülkelerdeki çatışmaları artan yoksullaşma nedeniyle daha kötüleştireceğini göstermektedir.

Diğer taraftan, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (UNHCR) göre, dünyadaki çatışmalardan dolayı günümüzde 70 milyon insan mülteci konumunda bulunmaktadır. Bu insanların yaşadığı zor şartların insan ve uyuşturucu başta olmak üzere her türlü kaçakçılığa uygun ortam hazırladığı bilinmektedir. 2021 yılı bu tür göç hareketlerinin daha aratacağı bir yıl olarak öngörülmektedir.

Dünya bu gelişmeler karşısında belki bir çözüm bulurum anlayışı ile arayışlarını sürdürüyor. 2020 Münih Güvenlik Konferansında ortaya konulan "Batisızlık" kavramı bu arayışlardan biri. Batının kendi değerlerini yitirmeye başlaması ile dünyanın nasıl hızla batı-temelli perspektiften uzaklaştığına işaret edilmesinin amaçlandığı bir kavram. Batı'nın düşüşe geçtiği ve kendi değerlerinden hızla uzaklaştığını ifade ediyor bu kavram. Aynı zamanda artan küreselleşme karşıtlığını.

Dünya derin devleti ise bu kötü gidişten "The Great Reset yani büyük sıfırlama" denilen, salgın sonrası ekonomiyi sürdürülebilir şekilde yeniden yapılandırmayı görünürde amaçlayan bir girişimin hayata geçirilmesi ile mümkün olabileceğini düşünüyor. Dünyanın en zenginlerinin kulübü olan Davos zirvesi bu yıl bu girişime ev sahipliği yapacak. Bu girişim ile ilgili sorular çok: Sıfırlama sonrası nasıl bir dünya düzeni olacak?, Sıfırlamayı kim yapacak?, Sıfırlama fabrika ayarlarına dönme şeklinde mi algılanmalı? vb.

2021 yılı 2020'yi aratmaması en büyük temennimiz. Bu vesile ile sağlık ve huzur dolu bir yıl geçirmenizi diliyorum.

2020 en kötü yıldır' diyorsanız, bir daha düşünün

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55361680>

2020 birçoğumuz için, kasvetli, sıkıntılı ve sonu gelmeyen Zoom toplantılarıyla geçen bir yıl oldu ve bazıları koronavirüs salgınının hakim olduğu yıla "gelmiş geçmiş en kötüsü" adını veriyor.

Ama tarihe hızla bir bakış, işlerin çok daha kötüleşebileceğini ve belki de şükretmemiz gerektiğini gösteriyor.2020'de yaşananlara bir bakalım ve tarihteki dip noktalarıyla kıyaslayalım.

Johns Hopkins Üniversitesi'nin derlediği verilere göre 17 Aralık itibariyle Covid-19 dünya genelinde 74,5 milyon kişiye bulaştı ve 1,6 milyonun üzerindeki kişiyi öldürdü.Çok sayıda hıyarıklı veba salgınının en kötüsü Kara Ölüm, 1346'dan sonra Avrupa'da 25 milyon, dünya genelinde ise 200 milyona yakın insan öldürdü. İspanyol ve Portekizlilerin 1520'den sonra Amerika kıtasına taşıdığı çiçek hastalığı, kıtanın yerlilerinin yüzde 60 ila 90'ının hayatını kaybetmesine yol açtı.

1918'de 1. Dünya Savaşı'ndan dönen askerlerin yaydığı İspanyol Gribi, 50 milyon kişiyi öldürdü. Bu, dönemin dünya nüfusunun yüzde 3 ila 5'ine eşitti.HIV/AIDS, salgının başladığı 1980'li yıllardan bu yan 32 milyondan fazla can aldı.

Salgının ekonomiye olumsuz etkileri dev boyutlarda oldu ve dünya genelinde çok sayıda kişinin geçim kaynağını etkiledi.Ancak işsizlik hala 1929-1933 Büyük Buhran'da görülen seviyelere çıkmadı. Ve 1933 özellikle kötü bir yıldır. Almanya'da çalışma yaşındaki her üç kişiden biri işsizdi ve Adolf Hitler adlı popülist bir politikacı iktidara gelmişti.

Dünyanın büyük kısmının, yılın önemli bir bölümü evlerinde, sevdiklerinden uzakta geçirdiği doğru.Ama 536 yılında, dünya gökyüzünü bile görememişti. Harvard Üniversitesi'nden Ortaçağ tarihçisi ve arkeolog Michael McCormick'e göre gizemli bir sis Avrupa, Ortadoğu ve Asya'nın büyük bölümünü 18 ay boyunca karanlığa mahkum etti. McCormick, bunun dünyanın büyük

bölümünde "en kötü yıl olmasa bile, en kötü dönemlerden biri" olduğuna inanıyor. Büyük ihtimalle İzlanda ya da Kuzey Amerika'daki büyük bir yanardağ patlaması bunlara neden oldu ve kuzey yarımküreye doğru kül yayıldı. Volkanik sisin rüzgarlarla Avrupa'ya ve daha sonra Asya'ya yayıldığı ve soğuk havaya yol açtığı düşünülüyor.

Bu yıl, küresel turizmde gerçekten kötü bir dönem oldu. Ancak kendinizi eve ve ülkenize hapsolmuş gibi hissediyorsanız, biraz da atalarımızı düşünün. 195 bin yıl öncesinden beri, homo sapiens çok sıkı seyahat kısıtlamalarıyla karşı karşıya kaldı. Bu, Deniz İzotop Çağı diye bilinen ve on binlerce yıl süren özellikle soğuk ve yağışsız bir dönemin başlangıcıydı. İnsan Orijinleri Enstitüsü'nden arkeolog Prof. Curtis Marean gibi bazı bilim insanları, bu dönemdeki kuraklığın türümüzü neredeyse yok ettiğine inanıyor. Marean, insanoğlunun Afrika'nın güney kıyısında, deniz ürünlerinden beslenmeyi öğrendikleri ve "Cennet Bahçesi" diye anılan bir bölgeye sığınarak kurtulduğunu söylüyor.

4 Ağustos 2020'de ki patlama, yaklaşık 7.750 ton iyi saklanmayan amonyum nitratın kazayla infilak etmesinin sonucuydu. Patlamada 190 kadar kişi öldü, 6.000'den fazla kişi yaralandı. Uzmanlar, bir ton TNT gücündeki patlamanın, tarihteki en büyük nükleer olmayan patlamalardan biri olduğunu söylüyor. Patlama, Hiroşima'ya atılan nükleer bombanın etkisinin 20'de birine sahipti. Ancak Aralık 1984'te, Hindistan'ın Bhopal kentindeki binlerce kişi, yakındaki bir kimyasal tesisteki sızıntı nedeniyle ölmüştü ve bu yakın tarihteki en kötü endüstriyel facialardan biriydi. Hindistan hükümeti, 3500 kişinin günler içinde, 15 binden fazla kişinin de o zamandan bu yana gelişen ölümcül akciğer hastalıklarından hayatlarını kaybettiklerini söylüyor. Kentin etrafını saran ölümcül sisin etkilerinin onlarca yıl sürmesi bekleniyor ve bazıları hala bunun etkileriyle yaşıyor.

Geçen yıl yaz mevsiminde Avustralya'nın benzersiz doğal yaşamında büyük yıkım yaratan yangın, aynı zamanda en az 33 kişinin ölümüne yol açtı. Memeliler, sürüngenler, kuşlar ve kurbağalar ya alevler nedeniyle ya da doğal yaşam alanları yok olduğu için öldü.

Ama Eylül 1923'te depremler, büyük yangın fırtınalarına, hatta bir yangın hortumuna neden olmuş ve bunlar Japonya'nın Tokyo ve Yokohama kentlerinde 140 binden fazla kişinin ölmesine yol açmıştı. Yani 140 bin koala değil, 140 bin insan ölmüştü.

2020 birçok açıdan çok zor bir yıl oldu. Salgın yüzünden panik alışverişleri yaptık ve aramıza sosyal mesafe koyduk. Kısıtlamalarda bunaldık, kendimizi dezenfekte ettik ve dirseklerimizi birbirine vurarak selamlaştık. Ancak sosyal medyadaki kötü haberlerden uzaklaşıp, olumlu yanlara odaklanalım. 2020'de aynı zamanda...

Siyasette kadınların temsili arttı. 2020'de kadın devlet ve hükümet başkanlarının sayısı 1995'teki 12'den, 20'ye çıktı. Ayrıca bir BM raporuna göre, kadınların parlamentolardaki temsili de 2020'de iki katından fazlasına çıktı ve tüm parlamento sandalyelerinin dörtte biri kadınların oldu.

2020 aynı zamanda, Kamala Harris'in ilk kadın, ilk siyah kadın, ilk Güney Asya kökenli ve göçmen bir ailenin kızının ABD Başkan Yardımcılığı görevine seçildiği yıldır. Dünya genelinde insanlar, ırk ayrımına karşı dev gösteriler düzenledi ve gelecekte değişim için umut verdi.

Giderek daha çok sayıda şirketin karbon salımlarını azaltma vaadinde bulunması da çevre için iyi haberdi. BM'ye göre hükümetler ve işletmelerin net sıfır karbon salımı taahhütleri 2020'de iki katına çıktı. Katılanlar arasında Facebook, Ford ve Mercedes-Benz de vardı.

Ve bir de, bir gün bu gezegeni terk etmek zorunda kalırsak, Nasa Ay'da düşünüldüğünden daha çok su olduğunu duyurdu. Bu, gelecekteki görevlerin sürdürülebilirliğine yardımcı olabilir.

Ama Dünya'da kalmaya devam edeceksek, 2020'nin salgın dersleri aldığımız bir yıl olmasını umalım. **Bir şey ise kesin, insanlar artık ellerini daha sık yıkıyor.**

Rapor: Türkiye 20 büyük ekonomi listesinden çıkıyor, Çin ise ABD'yi yakında geçecek

<https://tr.euronews.com/2020/12/26/rapor-turkiye-20-buyuk-ekonomi-listesinden-c-k-yor-cin-ise-abd-yi-yak-nda-gececek>

İngiliz Ekonomi ve İş Araştırmaları Merkezi'nin (CEBR) raporuna göre, dünyanın 17. ekonomisi olan Türkiye'nin 2020'de 20. sıraya ve 2021'de 22. sıraya gerileyeceği kaydediliyor. Çin ise ABD ekonomisini beklenenden beş yıl önce 2028'de geçerek "dünyanın en büyük ekonomisi" olacak.

Buna gerekçe olarak da koronavirüsün ABD'yi Çin'den daha fazla olumsuz etkilemesi gösteriliyor. Hindistan'ın ise 2030 yılında üçüncü sıraya çıkması bekleniyor.

CEBR tarafından yayımlanan yıllık Dünya Ekonomi Ligi Tablosu raporunda dünyanın 17. ekonomisi olan Türkiye'nin 2020'de 20. sıraya ve 2021'de 22. sıraya gerileyeceği kaydediliyor. Ancak Türkiye ekonomisinin 2025'te 18. sıraya yükseleceği, 2030 ve 2035'te 20. sırada yer alacağı tahmin ediliyor.

Raporda Çin'in ekonomik büyümesinin 2021'den 2025'e kadar ortalama yüzde 5,7 ve 2026-2030 döneminde yüzde 4,5 oranında olacağı öngörülüyor. Çin, koronavirüs salgınında ilk etkilenen ülke oldu ancak hükümet verilerine göre hızla toparlandı.

Çin Devlet Başkanı Şi Jinping, geçen ay, hükümetinin 15 yıl içinde "modern sosyalizme" ulaşmayı hedefleyen yeni Beş Yıllık Planı kapsamında ekonomisinin 2035 yılına kadar ikiye katlanmasının "tamamen mümkün" olduğunu söylemişti.

Küresel Terörizm Endeksi Verileri Işığında Terörizmin Bugünü ve Yarını

Göktuğ Sönmez, Muhammed Enis Arslan-ORSAM

<https://orsam.org.tr/tr/kuresel-terorizm-endeksi-verileri-isiginda-terorizmin-bugunu-ve-yarini/>

Ekonomi ve Barış Enstitüsü tarafından yayımlanan yıllık Küresel Terörizm Endeksi'nin (Global Terrorism Index-GTI) açıklanmasıyla terörizme dair yeni gelişmelerin ve uluslararası odağın yeniden değerlendirilmesi, mevcut terörle mücadele stratejilerinin gözden geçirilmesi gibi adımları tetikleyen en önemli ampirik çalışmalardan birisi kamuoyunun dikkatine sunulmuş oldu.

Bu yıl sekizincisi yayınlanan endekse göre küresel ölçekte terörizm gerileme kaydederken aşırı sağ terörizm istisnai ve astronomik bir büyüme süreci içerisinde. Bu durum terörizm çalışmalarında odağın aşırı sağa çok daha ağırlıklı bir biçimde kayması gerekliliğine dair tartışmaların altını yeniden çizmektedir. Öte yandan IŞİD bağlantılı olarak ele alınan ama daha geniş ölçekte militan Selefi hareketliliğin ise ağırlık merkezinin Ortadoğu'dan Güney Asya ve Sahraaltı Afrika'ya kaydığı görülmektedir. Bu veri ışığında, önümüzdeki yıllarda aynı motivasyona sahip yapıların yeni rotalarını ve dolayısıyla bunlarla mücadelede öne çıkacak çatışma bölgelerini öngörmek mümkündür. Ortadoğu'nun azalan ağırlığının ise bölgede

devam eden, terörizmin doğuşuna ve beslenmesine neden olan dinamikler ortadan kaldırılamadığı takdirde sürdürülebilir olduğunu söylemek mümkün değildir.

Küresel anlamda terörle mücadelenin hem derinleşme hem de genişleme arayışında olduğu göze çarpmakta, bunda uluslararası inisiyatifler ile ön kabulsüz yaklaşımların, ideolojik ve/veya konjonktürel tercihlerle mücadelede kimi noktaları görmezden gelme eğiliminin terkedilmesinin hayati önemde olduğu görülmektedir.

GTI Verileri ve Küresel Terörizmde Güncel Durum Küresel Terörizm Endeksi'ne göre terörizm kaynaklı ölümler son beş yılda dünya genelinde %15 azaldığı görülmektedir. 2019 sonu itibarıyla dünya genelinde 13.800 terörizm kaynaklı ölüm gerçekleşirken Afganistan en çok ölümün yaşandığı ülke konumundadır. Terörizm kaynaklı ölümlerin %49'unun (5725) yaşandığı Afganistan'ı, %9 (1245) ile Nijerya, %4 ile Burkina Faso, Mali, Somali, Irak, Kongo, Yemen, Suriye ve %2 ile Mozambik takip etmektedir. Terörizm kaynaklı ölümlerin %80'i bu on ülkede gerçekleşirken geriye kalan %20'lik dilim dünyanın diğer ülkelerine dağılmıştır.

Terörizm kaynaklı ölümlerdeki düşüşe bakıldığında Afganistan bir önceki yıla göre 1.654 kişilik bir azalma ile ilk sıradayken Nijerya 798 kişi ile ikinci, Irak 480 kişi ile üçüncü sırada yer almaktadır. Terörizm kaynaklı ölümlerdeki artışta ise Burkina Faso 507 kişi ile ilk sırada yer almakta, Sri Lanka 265 kişi ile ikinci, Mozambik 186 kişi ile üçüncü sırada bulunmaktadır.

Öte yandan terörizmden en çok etkilenen ülkeler sırasıyla Afganistan, Irak, Nijerya, Suriye, Somali, Yemen, Pakistan, Hindistan, Kongo ve Filipinler olarak belirmiştir. Diğer bir açıdan örgüt bazlı bakıldığında en çok ölümler Taliban, Boko Haram, IŞİD ve eş-Şebab tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu genel resimde Afganistan'ın, önceki senelere kıyasen daha az terörizm kaynaklı ölüm yaşadığı ama hâlâ ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Taliban ile barış görüşmelerinin umulan istikrar ya da güvenliği saptayıcı noktaya erişememesi ile zayıf ve başarısız devlet mekanizması kaynaklı sorunların çatışma dinamiklerini tetikleyici unsurlar olduğunu değerlendirmek mümkündür. Bu çerçevede ülkede uluslararası angajmanın ağırlığının ve biçiminin öngörülebilir gelecek içerisinde değişimi ise olası gözükmemektedir.

Listede en önemli artışın görüldüğü Sahraaltı Afrika'da hem IŞİD hem el-Kaide hareketliliği yoğunlaşarak devam ederken, kıtanın kuzeyinde ise yüksek yabancı terörist savaşı (YTS) sayıları önemli bir sorun teşkil etmektedir. IŞİD, içinden çıktığı ve en etkili dönemlerini yaşadığı Ortadoğu bölgesinden başka bölgelere yayılmakta, daha çok Sahraaltı Afrika'ya yönelmektedir. IŞİD'in bu hareketliliği terörizmin geleceği açısından Sahraaltı Afrika'yı daha önemli hâle getirmektedir.

Öte yandan el-Kaide Boko Haram'la genişlettiği ve derinleştirdiği ağını kıtaya yaymaya devam etmektedir. Afrika'nın beklenen ekonomik büyüme oranları, bölgeye artan uluslararası ilgi ve rekabet ikliminde hem kuzeyi hem Sahraaltı Afrika'daki bu dinamiklerin önümüzdeki yıllarda kıtayı en önemli uluslararası odak noktalarından biri hâline getirmesi olasıdır. Zorunlu göçlerden iç savaşımlara, uluslararası aktörlerin küresel ve bölgesel mücadelesinden yeni aktörlerin oyuna dahline kadar hâlihazırda gerilimin giderek tırmandığı bir kıta olan Afrika, küresel terörizm bağlamında önümüzdeki on yılın en önemli coğrafyası olmaya adaydır.

İŞİD ve İŞİD bağlantılı örgütler ortaya çıktıkları dönemden itibaren dünya genelinde toplam 48 ülkede 3 binden fazla saldırı düzenlemiş ve 40 binden fazla ölüme yol açmışlardır. Son dönemde ise İŞİD kaynaklı terör etkinliği 2019 itibarıyla 27 ülkede 382 saldırı olarak kaydedilmiştir. Bu noktada Güney Asya ve Sahraaltı Afrika İŞİD için elverişli ortam sağlayan bölgeler hâline gelmiş, zamanla Sahraaltı Afrika İŞİD'in daha çok etkin olduğu bir bölgeye dönüşmüştür. 2014 yılında İŞİD kaynaklı ölümlerin neredeyse tamamı Ortadoğu bölgesinde gerçekleşirken bu durum 2019 itibarıyla oldukça değişmiştir. 2014-2019 aralığında Ortadoğu'daki İŞİD kaynaklı ölümler %70 gerilemiştir. Yani İŞİD kaynaklı ölümlerin yalnızca %30'u Ortadoğu'da gerçekleşmektedir. 2018-2019 aralığındaki bir yıl İŞİD kaynaklı ölümler açısından incelendiğinde Ortadoğu %30, Güney Asya %25, Sahraaltı Afrika %35 ve diğerleri %10 şeklinde dağılım görülmektedir. Bu veriler İŞİD'in hareket alanındaki kaymayı net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Terörizmin ekonomik maliyeti açısından bakıldığında endekse göre terörizm 2019 yılında dünya ekonomisinde tahminen 26,4 milyar dolar maddi zarara yol açmıştır. Bu miktar bir önceki yıla göre %25 daha azdır ve son beş yılda azalmaya devam etmektedir. Terörizmin ekonomik etkisi, 116 milyar dolar ile zirve yaptığı 2014 yılına göre 2019 yılında %77 azalmıştır. Burada en önemli etken, diğer yıllar incelendiğinde 2014-2015 sonrasında düzenli düşüşü açıklayan en önemli gelişme İŞİD'in saha hâkimiyetindeki azalmadır. Sahraaltı Afrika'daki terörizm hareketliliği ekonomik açıdan da kendisini göstermektedir. Bölgesel bazda ekonomik maliyetlere bakıldığında ilk üç bölge, Sahraaltı Afrika 12,5 milyar dolar, Güney Asya 5,6 milyar dolar ve Ortadoğu-Kuzey Afrika 4,7 milyar dolar şeklinde sıralanmaktadır.

Terörizmden ekonomik olarak en çok etkilenen ülkelere bakıldığında ekonomik maliyetin ülke gayrisafi millî hasılasına (GSMH) oranı açısından ilk üç ülke şu şekilde belirmektedir: Afganistan (%16,7), Suriye (%3,4) ve Nijerya (%2,4). Özellikle hâlihazırda zayıf devlet mekanizmalarına, bununla da bağlantılı olarak sorunlu kaynak yönetimine sahip ülkelerde terörizmin ekonomik yükünün terör yapılanmalarının zemin bulabileceği alanları azaltma çabalarında önemli engeller teşkil ettiği değerlendirilmelidir.

Aşırı Sağ Terörün Yükselişi Küresel Terörizm Endeksi'ne göre son beş yılda Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Avusturalya'da beyaz ırkın üstünlüğü inancına dayanan aşırı sağ terörizm %250'lik bir artış göstermiş, birçok örneğin yanı sıra Norveç'te Anders Breivik tarafından 77 kişinin ve Yeni Zelanda'da Brenton Tarrant tarafından 51 kişinin öldürülmesi olayları dünya kamuoyunda büyük yankı uyandırmıştır. Bu gelişme, aşırı sağın yeni küresel terörizm tehdidi hâline gelip gelmeyeceği tartışmalarını doğurmuştur. Terörizmde İŞİD'in Ortadoğu'da gerilemesinin ve özellikle Sahraaltı Afrika'ya yönelmesinin ardından en önemli ikinci gelişme Batı dünyasında hızla artış gösteren aşırı sağ terörizmdir.

Bu açıdan 2019 yılı aşırı sağın dünya çapında ses getiren saldırılar gerçekleştirdiği bir yıl olmuştur. Önce mart ayında Yeni Zelanda, Christchurch'te bulunan iki camiye Cuma namazı esnasında Brenton Tarrant tarafından saldırı düzenlenmiş, saldırıda 51 kişi hayatını kaybederken 49 kişi de yaralanmıştır. Ardından ağustos ayında ABD Texas El Paso'da bulunan bir alışveriş merkezine Patrick Crusius tarafından düzenlenen saldırıda 23 kişi hayatını kaybetmiş ve 23 kişi de yaralanmıştır. 2019 yılı içerisinde Batıda gerçekleşen toplam 108 terör kaynaklı ölümün 89'u aşırı sağ teröristler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Aşırı sağ terörizmin bu yükselişi, Batı için en büyük terör tehdidinin aşırı sağ terörizm olup olmadığı yönünde bir tartışma başlatmıştır. Aşırı sağ terörizmden en çok etkilenen Yeni Zelanda, ABD ve Almanya'da terörün ekonomik maliyeti sırasıyla 532, 297 ve 59,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Batıda aşırı sağ ile mücadelede artan hareketliliğe rağmen, özellikle de ülkelerin GSMH'si de göz önünde bulundurulduğunda hâlen terörle mücadeleye ayrılan bütçelerin oldukça küçük kaldığı görülmektedir. Bu durum ise tehdit daha fazla büyümeden gerek gözetleme, önleme, sızma ve benzeri gerekse eylem öncesi, sırası ve sonrası adımlar için ayrılmayan bütçelerin ileriki yıllarda çok daha fazlasıyla harcansa dahi istenen etkiyi doğuramayabileceğini düşündürmektedir.

Aşırı sağ terörizm, Batı'nın içinden gelmesi itibarıyla Batı için farklı bir anlam da taşımaktadır. Soğuk Savaş boyunca Batı'da dönem dönem görülen aşırı sol terörist hareketlilikten ayrılan aşırı sağ terörizm, 11 Eylül sonrasında yerleşen terörizm algısının aksine Batı dışı bir çatışma bölgesinden doğmamakta ve bir çatışma bölgesinde gerçekleşmemektedir. Bunun yerine aşırı sağ terörizm, dünyanın refah seviyesi en yüksek ve demokrasinin merkezi olmakla övünen bir bölgesi olan Batı'da doğmakta ve gelişmektedir. Batı'da 2019 yılında gerçekleşen terörist saldırılar ve terör kaynaklı ölümler incelendiğinde aşırı sağ teröristlerin saldırıların %46'sını gerçekleştirdiği ve ölümlerin %82'sine sebep olduğu ortaya çıkmakta, ayrıca son beş yılda her yıl en az 35 aşırı sağ terör saldırısı görülmektedir.

Öte yandan aşırı sağ kaynaklı terör büyük oranda ABD'de gerçekleşmektedir. 2002-2019 aralığında gerçekleşen toplam 332 saldırının 167'si ABD'de gerçekleşmiştir. ABD'yi, 48 saldırı ile Almanya ve 35 saldırı ile Birleşik Krallık takip etmektedir. Ölüm sayılarında da ABD açık ara önde görünmektedir. Aynı dönemde gerçekleşen aşırı sağ terörizm kaynaklı ölümler toplamda 286 olarak kaydedilirken bu ölümlerin 113'ü ABD'de gerçekleşmiştir. Bu süreçte beyazların üstünlüğüne inanan aşırı sağ teröristler ayrıca Norveç'te 78 ve Yeni Zelanda'da 51 kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. ABD'de aşırı sağ terör faaliyetlerinde görülen bu sıçramanın Trump yönetimine ve onun aşırı sağa müsahakâr ve hatta destekleyici olarak değerlendirilen tavrına bağlı olup olmadığı ise Biden döneminde en önemli araştırma konularından biri olacaktır.

Sonuç

Küresel terörizmde güncel durum incelendiğinde terörizmin genel olarak güç kaybettiği görülmektedir. Bu genel görüntü ile birlikte iki gelişme önem arz etmektedir.

İlk olarak IŞİD, Ortadoğu'dan daha çok Sahraaltı Afrika'ya ve daha düşük oranlarda Güney Asya'ya kaymaktadır. Bu durum özellikle Sahraaltı Afrika bölgesinin önemini ve mevcut çatışmalara acil barışçıl çözümlerin bulunması ihtiyacını artırmaktadır. Mevcut Afrika denklemi ise en güneyinden en kuzeyine kadar ele alındığında hem bölgeye gelen yeni aktörler ile eski aktörlerin çatışan çıkarları hem de kıtadaki farklı boyutlarda yaşanan ve öngörülebilir gelecekte izalesi mümkün görünmeyen güvenlik sorunları nedenleriyle oldukça sorunludur. Ayrıca devlet mekanizmalarındaki zafiyetler göz önüne alındığında, çatışmalar konusunda ağır basan ihtimalin çözümden ziyade derinleşen ve yayılan krizler olduğunu söylemek mümkündür.

Bununla birlikte Ortadoğu’da IŞİD’in güçlenmesine, el-Kaide’nin zemin bulmasına ve benzer düşünce sistematığı ile hareket eden oluşumların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan yerel ve bölgesel dinamiklerin önemli ölçüde devam ettiği, YTS’lere veya IŞİD’le bağlantılı kişilerin bulunduğu kamplara dair çözümün bulunamadığı, ülkelerin iade ve yargılama süreçlerinde yetersizliğinin ve isteksizliğinin devam ettiği ve tüm bu nedenlerden dolayı mevcut atmosferin çok kısa süre içerisinde değişmesi ihtimalinin düştüğü görülmektedir. Ortadoğu ise hâlen terörle ilgili analizlerin odak noktasıdır ve öngörülebilir gelecekte bu durumun devam etme olasılığı yüksektir.

İkinci olarak, son yirmi yılda görülenin aksine Batı merkezli ve aşırı sağ kaynaklı terörizm hızla yükselmektedir. Aşırı sağ ideolojiden beslenen “yalnız aktör” teröristler, genelde siber alanda radikalleşmekte, takiben saldırılar düzenlemekte ve Batı’daki en büyük terör tehdidine dönüşmektedir. Bu kişiler online dahi olsa -ki kimi vakalarda saldırı öncesi seyahat rotaları offline iletişime de işaret etmektedir- para transferinden fikir ve uzmanlık paylaşımına kadar sınıraşan bir iletişim ve ağ yapısına kavuşmaktadırlar. Batı’daki aşırı sağ aktörler kendi ülkelerinin ötesinde Avrupa genelinde illegal veya legal kollar oluşturmaktadır. Avrupa’da aşırı sağın, terörizmin ötesinde siyasetin ana akım damarı hâline geldiği ülke sayısı artmaktadır. Bu durum, mevcut tehdidin görülenden çok daha derin olduğunu hâlihazırda artan saldırıların ise bu tehdidin zirvesi değil ancak öncül sinyalleri olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Aşırı sağın artan faaliyetleri ve Batı’dan Suriye’ye gelip YPG’ye katılan YTS’lerin Batı’daki aşırı sol yapılar içerisinde saha tecrübesi ve uzmanlıkla öne çıkmaya başlaması bir arada değerlendirildiğinde, terör örgütlerini ideolojik tercihler veya kasıtlı ihmaller üzerinden meşrulaştıran yaklaşımların sonuçlarının görüleceği ve ağırlaşacağı bir döneme girdiğimizi söylemek mümkündür.

AB ile İngiltere'nin ana kara problemi Cebelitarık, yeni statüsünü bekliyor

- Cebelitarık Yarımadası, gıda ihtiyacında **yüzde 100 dışa bağımlı**
- BM'nin **"özerk olmayan ülke"** listesinde yer alıyor
- Askeri ve diplomatik gerekçelerle zaman zaman **İspanya ile İngiltere arasında gerginliğe** yol açıyor
- Ekonomisi, **"off-shore" bankacılığı, internet üzerinden bahis ve turizme** dayanıyor
- Herhangi bir anlaşma sağlanmaması halinde, **Cebelitarık ve İspanya arasında mal alışverişi 1 Ocak'tan itibaren ciddi ekonomik sonuçları olan tarifelere tabi olacak**

İspanya Dışişleri Bakanı
ARANCHA GONZALEZ LAYA

"1 Ocak'a kadar bir anlaşma sağlanmazsa, onlarca yıldır birlikte yaşadığımız Cebelitarık bizim sınırimız olacak. İspanya son ana kadar müzakerelere devam edecek ama bir anlaşma sağlamak için İngiliz dostlarımızın yardımına ihtiyacımız var"

Avrupa Birliği (AB) ve İngiltere'nin Brexit sonrası karşılıklı ticari ilişkilerini belirleyecek anlaşma müzakerelerinde uzlaşma sağlanmasının ardından İspanya ile İngiltere arasındaki Cebelitarık sorunu çözüm beklemeyi sürdürüyor

NÜFUS
34 BİN

YÜZ ÖLÇÜMÜ
6,7 KM²

CEBELİTARIK'IN GEÇMİŞİ

1713

İspanya'nın güneyindeki Cebelitarık özerk bölgesinin egemenliği, Utrecht Antlaşması ile İspanya tarafından İngiltere'ye devredildi

1967

Yapılan halk oylamasında yüzde 96 gibi çok büyük bir oranla Cebelitarıklılar İngiltere'ye bağlı kaldı

1973

İngiltere, şimdiki adı Avrupa Birliği olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girdiğinde, Cebelitarık da dış ilişkileri İngiltere'ye bağlı Avrupa toprağı olarak dahil oldu

2002

Yarımadada yapılan referandumda Cebelitarıklıların yüzde 98,97'si İngiltere ve İspanya arasında ortak egemenliğe karşı çıktı

Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesi Teklifi TBMM Genel Kurulunda yasalaştı

EGEMENLİK KAYITSIZ
ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

- BMGK kararlarında belirtilen organizasyonların veya bunlar tarafından doğrudan veya dolaylı olarak kontrol edilen ya da bunların adına veya hesabına hareket eden kişi veya kuruluşların yasaklı işlem ve faaliyetlerde bulunduklarına ilişkin makul sebeplerin varlığı halinde, Türkiye'deki mal varlıkları gecikmeksizin dondurulacak
- BMGK kararlarında belirtilen madde, malzeme ve ekipmanın ithali, ihracı, transiti ve teknolojinin transferi veya nükleer faaliyetlere ya da nükleer silah atma sistemlerinin geliştirilmesine katkı sağlanması veya destek verilmesi yasak olacak
- Kanunun uygulamasıyla ilgili Denetim ve İşbirliği Komisyonu oluşturulacak
- İnternet ortamında izinsiz yardım toplanmasının engellenmesi ile toplumda var olan yardımlaşma duygusunun istismar edilmesinin önlenmesi amacıyla valilik veya İçişleri Bakanlığının talebi üzerine hakim kararıyla söz konusu faaliyetlere ilişkin içeriğe erişimin engellenmesi kararı verilebilecek
- İnternet ortamında izinsiz yardım toplanması halinde 10 bin Türk lirasından 200 bin Türk lirasına kadar idari para cezası uygulanacak
- Mahkemelerce terör örgütü olduğuna kesin olarak karar verildikten sonra terörizmin finansmanı suçu kapsamına giren fiilleri gerçekleştirdiği hususunda makul sebeplerin varlığına istinaden kişi, kuruluş veya organizasyonların Türkiye'de bulunan mal varlığının dondurulmasına karar verilebilecek
- Terörizmin finansmanı suçu, örgütü kuran veya yöneten ya da örgüt üyesi tarafından gerçekleştirilmesi halinde, bu kişiler hakkında örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları uyarınca verilecek ceza üçte birine kadar artırılacak
- Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunda yer alan "mal varlığı" tanımı uluslararası alanda kabul görmüş tanımlar ile uyumlu hale getiriliyor
- Türkiye'de bulunan mal varlığının dondurulmasına karar verildiği takdirde ilgililer hakkında Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca soruşturma açılması talebiyle suç duyurusunda bulunulmasına Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı tarafından karar verilecek
- Hamiline yazılı pay senedine sahip olanlar, 31 Aralık 2021'ye kadar Merkezi Kayıt Kuruluşuna bildirilmek üzere pay senetleri ile birlikte anonim şirkete başvuracak

27.12.2020

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/21429>

Anlaşma kapsamındaki önemli alanlar

- MAL VE HİZMETLER
- YATIRIM
- REKABET
- KAMU DESTEKLERİ
- VERGİ, ULAŞIM
- ENERJİ
- BALIKÇILIK
- VERİ GÜVENLİĞİ
- SOSYAL GÜVENLİK

%100
GÜMRÜKSÜZ
TİCARET

Anlaşmaya ilişkin İngiliz hükümeti tarafından yayımlanan özet metinde taraflar arasında “**yüzde 100 gümrüksüz ticaret**” vurgusu yapılıyor

Taraflar arasında yeni bir **serbest ticaret anlaşması** yapılacaktır

İngiltere ve AB'den 668 milyar sterlinlik anlaşma

İngiltere ve Avrupa Birliği (AB) üzerinde uzlaştığı ticaret anlaşması, 1 Ocak 2021 tarihinden itibaren tarafların 668 milyar sterlin (747 milyar avro) olan karşılıklı toplam ticaretini gümrüksüz ve herhangi bir kesinti olmaksızın yapabilmesine imkan tanıyor

"TİCARET VE İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI" İÇERİSİNDE YER ALAN BAZI ÖNEMLİ MADDELER

- Menşee kurallarına uyan mallara gümrük vergisi ve kota uygulanmayacak
- Taraflar, çevreyi koruyacak ve iklim değişimi ile mücadeleye öncelik verecek
- AB ve İngiltere vatandaşlarının sosyal güvenlik hakları koordine edilecek
- AB ve İngiltere karasularındaki balık stoku ortak yönetilecek
- Bağlayıcı bir uzlaşmazlık çözüm mekanizması kurulacak
- Hava yolu, kara yolu, demir yolu ve deniz ulaşimleri devam edecek. AB ve İngiltere ulaşım alanında adil biçimde rekabet edecek
- İngiltere, mali katkı sağlaması durumunda AB'nin araştırma programlarına katılabilecek
- Özellikle sınır ötesi suç ve teröre karşı emniyet ve adli iş birliği çerçevesi kurulacak

BREXIT SÜRECİ

23 Haziran 2016

İngiltere'de yapılan AB referandumunda yüzde 48'e karşı yüzde 52 ile Brexit kararı aldı

31 Ocak 2020

AB'den resmen ayrılan İngiltere, Birlik ile başta ticaret olmak üzere ikili ilişkiler konusunda kapsamlı müzakereler yürüttü

25.12.2020

AA
KARADÜĞÜ ALANISI
İCC

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/21413>

Dünyada 2019'daki başlıca ölüm nedenleri

Şeker ve böbrek hastalıklarından can kayıpları da 2019'da 1 milyon üstüne çıktı.

TRT **HABER**

	2000	2019
 İskemik kalp hastalığı	6,8 MİLYON	8,9 MİLYON
 İnme	5,5 MİLYON	6,2 MİLYON
 Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOAH)	3 MİLYON	3,2 MİLYON
 Alt solunum yolu enfeksiyonları	2,6 MİLYON	3,1 MİLYON
 Yenidoğan koşulları	2 MİLYON	3,2 MİLYON
 Trakea (havayolu), bronş, akciğer kanserleri	1,2 MİLYON	1,8 MİLYON
 Alzheimer hastalığı ve diğer demanslar	0,6 MİLYON	1,6 MİLYON
 İshalle ilgili hastalıklar	1,5 MİLYON	2,6 MİLYON

Kaynak: DSO

<https://www.trthaber.com/haber/infografik/dunyada-2019daki-baslica-olum-nedenleri-nelerdi-538521.html>

KASIM AYI YAĞIŞLARI YARI YARIYA AZALDI

Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2020'nin kasım ayında yağışlar normale kıyasla yüzde 49 azaldı.

Tüm bölgelerde 2020 Kasım ayında 1981-2010 yıllarına oranla azalma yaşandı. İşte bölge bölge yağışlardaki düşüşler...

67,8 mm
Türkiye'nin
kasım ayı
yağış ortalaması
(1981-2010)

34,7 mm
Kasım ayı
yağış ortalaması
2020

En az yağış alan il
Eskişehir (2 mm)

En fazla yağış alan il
Rize (192,3 mm)

En fazla azalma olan il
Edirne (%96 azaldı)

● **Marmara**
1981-2010 ortalaması: 86,2 mm
2020 Kasım ortalaması: 22,3 mm
Normale göre %74 azalış

● **Karadeniz**
1981-2010 ortalaması: 74,9 mm
2020 Kasım ortalaması: 48,6 mm
Normale göre %35 azalış

● **Ege**
1981-2010 ortalaması: 79,5 mm
2020 Kasım ortalaması: 8,2 mm
Normale göre %90 azalış

● **Akdeniz**
1981-2010 ortalaması: 91,3 mm
2020 Kasım ortalaması: 42,5 mm
Normale göre %54 azalış

● **Güneydoğu Anadolu**
1981-2010 ortalaması: 63,1 mm
2020 Kasım ortalaması: 58,4 mm
Normale göre %7 azalış

● **Doğu Anadolu**
1981-2010 ortalaması: 60 mm
2020 Kasım ortalaması: 45,5 mm
Normale göre %24 azalış

● **İç Anadolu**
1981-2010 ortalaması: 42,8 mm
2020 Kasım ortalaması: 15,3 mm
Normale göre %64 azalış

TRT HABER

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü - Anadoluhaber

<https://www.trthaber.com/haber/infografik/kasim-ayi-yagislari-normale-gore-yari-yariya-azaldi-536910.html>

KUZEY MARMARA OTOYOLU'NDA SON ETAP AÇILIYOR

TRT HABER

İstanbul'un çevre illere ve diğer bölgelere ulaşımını büyük oranda kolaylaştıracak **Kuzey Marmara Otoyolu'nun son kesimi olan İzmit-Akyazı bölümü**, bugün açılıyor.

Kuzey Marmara Otoyolu Projesi

İstanbul'un batısındaki **Kınalı mevkisinden başlayıp** Kocaeli ve Sakarya'yı kuzeyden geçerek **Sakarya'nın Akyazı ilçesi yakınlarında** sonlanıyor

Kıtalar arası geçit konumundaki İstanbul'un, yeni bir otoyol ağı ile **mevcut sistem yükünün hafifletilmesi** hedefleniyor

Kuzey Marmara Otoyolu, dünyanın en büyük havalimanlarından **İstanbul Havalimanı'na ulaşan en önemli kara yolu** konumunda bulunuyor

Tüm güzergah **24 saat kesintisiz izlenebiliyor** ve muhtemel olaylara müdahale edilebiliyor

 12,4 milyon ton sıcak asfalt serildi

 18,8 milyon ton soğuk karışım imalatı yapıldı

 11,5 milyon metreküp beton kullanıldı

 Proje, **3 ana bölümden** oluşuyor

 En yoğun dönemde **17 bin kişilik** istihdam sağlandı

 Toplam uzunluk **398,4 kilometre**

 Gidiş geliş **4'er şeritli kara yolu** olarak tasarlandı

 10 tünel

 69 viyadük

 409 köprü

 818 menfez inşa edildi

Kurtköy-Akyazı kesiminde yer alan **4 bin 325 metre uzunluğundaki T-2 Tüneli** ise Türkiye'nin en uzun otoyol tüneli

Gebze bölgesinde inşa edilen **V07 (İsmail Sekban) viyadüğü** de 131 metrelik ayak yüksekliğiyle ülkenin en yüksek ayaklı viyadükleri arasında bulunuyor

<https://www.trthaber.com/haber/infografik/kuzey-marmara-otoyolunda-son-etap-aciliyor-540571.html>

